

OUDE BEROEPEN IN EN ROND OUD ADE

Aflevering 42: De kruidenier

Een van de problemen bij de keuze van oude beroepen is dat het vaak lastig is het ene beroep van het andere te onderscheiden. De melkboer bleek kruideniers artikelen te verkopen, de groenteboer verkocht petroleum, klompen en bier, de caféhouder verkocht kruidenierswaren en kolen, de timmerman bleek ook te metselen en plamuren, de molenaar ventte met aardappelen en groente, en de baggeraar molk koeien. Het tekent de strijd om het bestaan in die tijd. Men probeerde nieuwe dingen om de omzet of het inkomen te verhogen. Soms met succes maar omdat iedereen dat deed leverde het vaak toch weinig op. Ook in het beroep van kruidenier zien we dit verschijnsel.

Oud Ade

Van Grieken, Van der Hulst, Van der Poel, Van Smoorenburg

Ruth van Grieken (1789-1874) kwam van de Poeldijk in Rijpwetering waar hij een grutterij dreef. In de grutterij naast de graanmolen verkocht hij graanproducten, die toen nog een belangrijk deel waren van het voedsel dat men at. De grutterij-producten verloren echter steeds meer hun plek op de gezinstafel en daardoor werd Ruth gedwongen om bijproducten te verkopen. Zo werd de grutter kruidenier. Daarbij kreeg hij echter concurrentie vanuit het dorp. Om zijn schulden af te lossen besloot hij zijn huis en land te verkopen en te vertrekken. Met zes minderjarige kinderen verhuisde hij in 1847 naar Oud-Ade op de Kolk, huisnummer E4, waar hij zich als 'inlands kramer' vestigde. Hij was toen 58. We mogen aannemen dat hij met kruidenierswaren langs de deuren ging. De grutter kan beschouwd worden als de voorloper van de kruidenier. Wanneer Ruth zijn activiteiten stopte is niet bekend. Na zijn overlijden werd zoon Pieter de bewoner van het huis op de Kolk.

In 1884 kocht Jan van der Hulst (1857-1924) de herberg 'De Rustende Landman' van Kees Bakker. Hij was een zoon van Jan van der Hulst, boer in het Lageland, de tweede van elf kinderen uit twee huwelijken. De herberg werd een dorpscafé en omgedoopt tot 'Klein Rustoord'. De nieuwe eigenaar breidde het café uit met een levensmiddelen winkel. Hij was getrouwd met Alida van der Meer van de boerderij 100 meter verwijderd van het café. Ze kregen samen elf kinderen waarvan er slechts twee volwassen werden. Theo van der Poel schrijft in zijn Van der Hulst familieboek dat Jan als kruidenier eerst ging 'horen' om daarna de bestelde boodschappen per boot te bezorgen. "In dit waterrijke gebied was elke klant wel met de roeiboot te bereiken."

De twee zonen die bleven leven werden voorbestemd om het bedrijf, waaraan ook een kolenhandel verbonden was, voort te zetten. Gerrit, de jongere zoon, kreeg het kolenbedrijf, maar bedankte voor de eer en vertrok van huis om nooit meer terug te keren. De ander, Jan van der Hulst 2 (1886-1961), werd zo de nieuwe caféhouder en winkelier. De kolenhandel werd opgeheven.

De kruidenierszaak behield de traditionele werkwijze. Op maandagmorgen kwam Jan 2 'horen'. Theo van der Poel schrijft: "Dat lijkt een ongebruikelijk tijdstip, maar de kruidenier was bij traditie een niet weg te denken onderdeel van de maandagse was-ceremonie geworden. Ronduit ontwapenend was het moment, waarop zijn gulle hand onder uit zijn broekzak een rol pepermunt naar boven takelde om de in de buurt zijnde kinderen te vergasten op wat lekkers. Het bezorgen van de boodschappen vond zo mogelijk nog dezelfde dag plaats, eerst nog met de roeiboot, later met de bakfiets." Nadat Jan van der Hulst zijn bedrijf verkocht had aan Jan van der Poel, bleef hij wonen in een gedeelte van het woonhuis. Hij overleed 10 juni 1961.

De voortzetting van de winkel door Jan 2 was min of meer gelijk aan die van Jan 1, maar met de toevoeging van een extra kracht, Corry de Haas (1935-2014), die het vier generaties van kruideniers zou volhouden. Corrie was de tweede van tien dochters van Koos de Haas en Alie Tersteeg, die woonden in 'De Franschman', een prachtige boerderij direct aan de Kaag. Corrie begon haar carrière als winkelmeisje bij van der Hulst jr. waarschijnlijk rond 1950 toen ze 15 was. Vermoedelijk woonde ze intern bij de caféhouder annex kruidenier, zoals dat ook de gewoonte was bij veel dienstbodes. Maar toen Jan van der Poel Dammesz. (1924-2005) in 1953 café en winkel overnam, was zij zeker intern en deel van het gezin. Jan en zijn vrouw Annie van der Geest Willemsdr (1932-1993) hadden het druk met de zaak zodat Corrie ook een welkome extra kracht in het huishouden met zes kinderen werd. Ze at mee met de familie en had haar eigen slaapkamer. De kinderen waren gek op haar, hoor ik van meerdere kanten. Die band bleef bestaan toen de kinderen al het huis uit waren.

Alie van der Poel (Dammesz.), Corrie de Haas en kruidenier Jan van der Poel rond 1955 in de winkel.

In de regel was Jan van der Poel-als kruidenier op de weg ('horen' en bezorgen) maar soms nam Corrie een wijk van hem over (vooral de buitengebieden). Lydia, de oudste dochter van Jan en Annie herinnert zich dat Corrie bij een bezoek aan Wim van Klink naast de Rode Molen (die alleen over water bereikbaar was) door het ijs zakte.

Toen Jan en Annie van der Poel het café verlieten en naar 'Mijn Ouders Wensch' aan het Vennemeer vertrokken, bleef Corrie een jaar bij de nieuwe uitbater Pim van Leeuwen werken, en daarna ook nog zo'n ander en half jaar (maar niet intern) bij Arie van Smoorenburg (1926-2013) en zijn vrouw Mien (1926-2017), geboren Van der Hulst, toen die in 1968 de zaak overnamen. Daarna koos Corrie een nieuwe richting en werd uiteindelijk verzorgster van lichamelijk en geestelijk beperkte patiënten in Den Haag en Wassenaar. Zij ging wonen in Oegstgeest en overleed daar in 2014.

De winkel had voor Arie en Mien een dubbele functie. Arie werd kruidenier naast caféhouder. Op maandag ging hij de weg op om zijn klanten te horen en op woensdag bezorgde hij de bestellingen. Maar de winkel maakte het ook mogelijk om allerlei producten voor het café goedkoop in te slaan. Er werden immers veel feesten met diners gevierd. Mien was er voor zowel het café als de winkel. Toen het café en de winkel in 2003 sloten, bleven Arie en Mien er nog zo'n tien jaar wonen. In de etalage pronkten vanaf die tijd schilderijen van Mien die echter niet te koop waren. Arie overleed in 2013. In 2017 verhuisde Mien naar een nieuw huis tegenover de kerk, Kolk 3. Acht maanden daarna overleed zij en twee jaar later, in 2020, werden café en winkel afgebroken voor de bouw van een nieuw drie-hoog pand met appartementen, gedoopt: 't Lageland', vernoemd naar zijn voorganger.

Van der Geest

Tot 1938 runde Gerrit van der Geest (1875-1960) een handel in veevoer en een kruidenierszaak aan de Lange Brug. Gerrit was geboren op een boerderij in de Zweijlandpolder, die in 1916 plaats maakte voor de Kaagsociëteit. In 1905 trouwde hij met Adriana Petronella Tijssen (1879-1962), dochter van Willem Tijssen, meelboer in Zoeterwoude-Rijndijk. Het huwelijk had een forse uitbreiding van zijn meelhandel tot gevolg.

Aanvankelijk combineert Gerrit zijn veevoederbedrijf met de verkoop van kruidenierswaren maar in 1938 laat hij weten via de Kamer van Koophandel dat de afdeling kruidenierswaren vervalft. Vanaf dat moment is het alleen "graanmaalterij en -handel en veevoederhandel" (Leidsche Courant 11 febr. 1938). In dat jaar laat hij voor zijn zoon Koos een woning met kruidenierswinkel aan het Vennemeer bouwen. De huurprijs van het huis bedraagt dan 6 gulden per week. Koos 'van Gerritte' (1909-2004) neemt het levensmiddelen-gedeelte van zijn vader over. Vóór die tijd had Koos bij zijn vader in de maalterij aan de Zijl gewerkt.

De winkel aan het Vennemeer was strategisch gelegen voor verkoop aan watersporters. Zomers kon het er "hartstikke druk" zijn, zegt zijn zoon Wim. Maar voor de inwoners van het dorp lag de winkel zo'n twee kilometer uit de route. Koos had echter een bakfiets waarmee hij de klanten verderop bediende, later een bestelwagentje, merk Ford, en tenslotte een grotere Austin. Voor moeilijk bereikbare klanten, bijvoorbeeld in de Blauwe Polder, was er een boot. Echtgenote Bertha Uljee (1912-1999) stond in de winkel terwijl Koos de weg op was of bezig met sorteren en het klaar maken van de bestellingen.

Koos van der Geest bij zijn winkel aan het Vennemeer. In de deuropening een klant.

Zoals gewoonlijk werkten de kinderen hard mee in het bedrijf en werd alles op alles gezet om de klanten te vriend te houden, want er was veel concurrentie (hoewel al mijn informanten op één na verzekerden dat er geen sprake was van concurrentie: "We waren collega's en we hielpen elkaar."). Bij de groenteboeren hoorde ik hetzelfde. Tegelijkertijd deed men van alles om geen klant te verliezen. Een voorbeeld hoe ver die klantenbinding ging: Zoon Wim vertelt dat hij, toen hij op de lagere school zat, een half pond zout bij Cors van Leeuwen in de Rode Polder moest bezorgen, niet op de fiets maar te voet. Een wandeling van een klein uur (heen en terug) voor een boodschap van drie centen. Zelfs als dit voorbeeld in de loop der jaren wat aangedikt is, blijft het zijn waarde behouden.

Zoon Wim werkte anderhalf jaar bij zijn vader en ging toen naar Leiden waar hij bijna tien jaar in een kruidenier- en melkzaak werkte. Hij eindigde echter in de techniek. Broer Jan (1943-2024) bleef wel

bij zijn vader in dienst en nam rond 1972 de zaak over. Jan en zijn gezin betrokken de woning aan het Vennemeer en zijn ouders verhuisden naar een van de twee daggeldershuisjes tegenover 'Mijn Ouders Wensch'. Maar vader Koos bleef nog lang kleine klussen doen in en rond de winkel, tot zijn overlijden in 2004. Jans echtgenote Ria (meisjesachternaam Bakker) werkte ook fulltime in het bedrijf. Zij stond in de winkel en als Jan op de weg iets te kort kwam, belde hij haar en bracht Ria de gewenste artikelen. Zus Sjaan paste in de tussentijd op de winkel. Sjaan hielp iedere week een paar dagen mee, ook lang na haar trouwen.

Jan werd gewoonlijk met 'Jan van Koos van Gerritte' aangeduid, want 'Jan van der Geesten' waren er wel een stuk of tien in het dorp en wijdere omgeving. Voor Jan en ook voor zijn vader werd een kortere naam bedacht, maar Sjaan en Wim vinden dat die naam niet in dit stukje genoemd mag worden. Geen leuke bijnaam (een 'scheldnaam' vinden ze), maar niet kwaad bedoeld. Ik accepteer hun bezwaar maar wil het onderwerp hier toch even noemen, want bijnamen maakten en maken nog steeds deel uit van de cultuur in Oud Ade en omliggende dorpen. ("Nu gaat iedereen die die bijnaam niet kent, er juist naar vragen, haha," schrijft iemand).

Jan had een volkswagenbusje met aanhanger waarmee hij zijn klanten bediende. Later schafte hij een winkelwagen aan en werd de hele winkel naar de klanten gebracht. In 1986 kwam er een nieuwe winkelwagen. Toen ik eind 1992 aan het einde van de Zwarteweg kwam wonen, werd ik zijn klant en kon met eigen ogen zijn koopmanskunsten aanschouwen. De tijd van de supermarkten was aangebroken en Jan wist dat zijn klanten de meeste boodschappen bij Hoogvliet of Dirk deden en bij hem wat restantjes kochten. Hij deed zijn best hen te verleiden meer bij hem te kopen. Iemand vertelde me dat zij helemaal bij Jan gestopt was, nadat hij haar gesuggereerd had nóg een paar artikelen te kopen. Maar als ik zaterdag met mijn buurman Cor Hoogeveen bij Jan in de winkelwagen stond had hij meer succes. Cor had een zacht karakter sprak nooit iemand tegen; hij kocht alles wat Jan in zijn tas stopte.

Rond 2000 verkocht Jan zijn winkelwagen en zijn klanten aan het bedrijf van Van der Poel in Roelofarendsveen en werd zelf werknemer bij Van der Poel. Hij bleef op die manier wel zijn oude klanten bedienen tot twee jaar na zijn pensionering. Daarna verhuisde hij met Ria naar de Watertuin. Kort daarna in 2003 overleed Ria, pas 58 jaar oud. Jan 'volgde' haar 21 jaar later, in 2024. Het kruideniersbedrijf bestond niet meer. Het huis aan het Vennemeer werd afgebroken om plaats te maken voor een riante nieuwe woning.

Rijpwetering

Zwetsloot

Op 24 maart 1924 nam Piet Zwetsloot (1897-1964) een bescheiden zaak in kruidenierswaren aan de Pastoor van der Plaatstraat 69 over van Pieter Bloem en Elisabeth van Immerseel. Piet was de oudste van twee zonen van Kees Zwetsloot (1840-1922), boer in Hoogmade. Na vijf jaar op de boerderij gewerkt te hebben vertrok Piet naar Rijpwetering en liet de boerderij aan zijn broer Steven. In de *Zwetsloot Familiekrant* (2010) lees ik dat "Het verkopen van prima artikelen op velerlei gebied" zijn vertrekpunt was. "De zaak groeide en bloeide. In 1943 kwam zoon Kees in het bedrijf. Niet veel later kwam ook zoon Piet aan boord. De eenmanszaak werd enige tijd later omgedoopt tot de firma P.J. Zwetsloot & Zonen. De oprichter overleed in 1964, de beide broers zetten zijn levenswerk voort."

Ik heb een lang gesprek met Peter en Lian, zoon en dochter van Kees, bij Lian in de Buurterpolder. Peter heeft een loodzware tas met daarin vier kolossale klappers met foto's, krantenberichten,

reclamefolders en rekeningen van de zaak. Van Lian krijg ik een boek van zo'n 350 pagina's met de stambomen van de Zwetsloten. Het gesprek gaat over de opkomst en ondergang (na zeventig jaar) van de kruidenierszaak. Thuis blader ik alles door en kom een tekst tegen uit het *Vakblad van den Nederlandschen Kruidenier* (15 oktober 1943) waarin grondlegger Piet met veel superlatieven geprezen wordt om zijn vakmanschap:

"In een zeer klein dorpje, ergens in Nederland, woont een kruidenier die in zijn bedrijfsvoering en opvattingen menigen grootestadswinkelier verreweg de baas is. In dit dorpje van tweeduizend zielen staat een nette winkel, met een groot raam in den gevel. In de zaak zijn tal van bij-artikelen verkrijgbaar, zoodat men eerder van een dorpsbazar met kruidenierswaren als van een specifieke kruidenierszaak kan spreken. De eigenaar maakt den indruk van een boerenarbeider; hij is trouwens een zoon uit een boerengezin. Deze op het oog onaanzienlijke kruidenier heeft evenwel niet slechts een bedrijf, dat klinkt als een klok ... maar houdt er bovendien opvattingen op na, waaraan zeer vele grootestadskruideniers nog lang niet toe zijn." De 'bij-artikelen' waarover de inspecteur zo enthousiast is, breidden zich in latere jaren verder uit tot onder meer speelgoed, huishoudelijke artikelen, kippenvoer, ansichtkaarten, vleeswaren en kaas, en stremsel voor het kaas-maken.

De vier klappers van het bedrijf laten zien hoe Zwetsloot & Zonen voortdurend bezig was met acties om klanten te trekken, speciale aanbiedingen, spaarzegels, verleidelijke verrassingen, jubileums ("Vieren als er iets te vieren is!"), talloze krantenartikelen die de loftrompet steken over het bedrijf en een schat aan foto's, alsof er dagelijks een fotograaf mee reisde om de verrichtingen van het personeel vast te leggen. Die ijver om klanten te binden was al bij de grondlegger van de zaak, 'Ouwe Piet', te vinden. Op verjaardagen van klanten placht hij een cadeautje te brengen, bijvoorbeeld een pakkie shag voor de man en een zeepje voor de echtgenote. "Een aardigheidje," lispelde de kruidenier dan.

In de jaren 50 en 60 ontwikkelden Kees (1928-2014) en Piet Zwetsloot (1932-1969) een manier om nieuwe inwoners als klant te 'vangen' met de volgende welkomstgroet: "Van bevriende relaties vernamen wij, dat U zich binnenkort in onze omgeving gaat vestigen. Langs deze weg roepen wij U een hartelijk welkom toe en wij hopen, dat U zich spoedig in Uw nieuwe omgeving thuis zult voelen. Vanzelfsprekend heeft U voor Uw dagelijkse levensbehoeften vele artikelen nodig, waaraan wij U kunnen helpen. Wij zijn nl. ruim gesorteerd in levensmiddelen, comestibles, chocolade en suikerwerken, huishoudelijke artikelen, speelgoederen, drogisterijen, tabaksartikelen, enz. Mogen wij U in onze winkel ontvangen? Ook komen wij zeer gaarne wekelijks Uw bestelling bij U thuis bezorgen."

Helaas verongelukte Piet jr in 1969. Kees kwam er alleen voor te staan in een periode dat de zaak werd omgebouwd naar een zelfbediening met een aparte speelgoedafdeling. Met volledige steun van zijn vrouw Annie Zwetsloot-Lieverse lukte het om de draad op te pakken en de zaak een nieuwe toekomst te geven. Zoals bij alle kruideniers werden alle kinderen ingeschakeld in het bedrijf.

Bij het 40-jarig jubileum van vader Kees droeg de oudste zoon Peter een lang gedicht voor waarin de geschiedenis van de zaak op rijm wordt doorgenomen. Ook die keer dat Kees in zijn roeiboot op weg naar een klant in dichte mist verdwaald was: "Met de boot op de Kever in de mist / Waar u was? Geen mens die het wist / Normaal was u thuis om half 7 / Het was al donker, iedereen liep te beven / 's Avonds om half elf ging de telefoon. Iedereen schrikt / Gelukkig, een schipper had u opgepikt....."

“Diverse verbouwingen volgden nog. In 1984 trad de derde generatie toe. Samen met dochters Lian en Monique werd de zaak omgedoopt tot v.o.f. C.J.S. Zwetsloot. In 1993, het gouden jubileumjaar van kruidenier Kees, werd het Ripse familiebedrijf definitief gesloten.” (uit de Familiekraant). De wereld was veranderd voor de kleine middenstander.

Kees Zwetsloot en dochter Monique onderweg naar een klant.

Ik interview ook mijn buurman Joop van der Hoorn, die ongeveer 18 jaar bij Zwetsloot als knecht heeft gewerkt. Joop woonde naast de winkel van Zwetsloot en als kleine jongen van zeven hing hij rond bij de burens en hielp een beetje bij het sorteren en vullen van flessen met onder meer ammoniak en spiritus. Toen hij de school verliet kreeg hij op zijn 13^e een baantje bij de kruidenier.

Toen hij 17 was mocht hij op een brommer klanten horen in De Rip, Oud Ade, Hoogmade, Oude Wetering en de Boerenbuurt. Zo raakte hij bekend met heel veel mensen in de omgeving. Dat hij nu aan de Zwarteweg woont is te danken aan het feit dat hij er wekelijks kwam om te ‘horen’ en later ook om levensmiddelen te bezorgen. Toen de bewoners gingen verhuizen, gaven ze hem een tip dat het huis beschikbaar zou komen.

Zoals alle middenstanders in de jaren 70 in de verdrukking kwamen door de komst van supermarkten, kreeg ook Zwetsloot het moeilijk. In 1979 liet werkgever Kees Joop weten: “We kunnen je niet meer houden.” Joop werd vrachtwagenchauffeur bij Nicola in Sassenheim, waar hij 100 gulden per week meer ging verdienen. Maar zijn mooiste herinneringen bleven liggen bij de jaren Zwetsloot.

Zoetemelk

In 1921 kocht Wilhelmus (Wim, Willem) Zoetemelk (1899-1952) een woning plus winkel van kruidenier Jan van Leeuwen (1840-1922) aan de Pastoor van der Plaatstraat, nr 7. Van Jan van Leeuwen is bekend dat hij ook ansichtkaarten van Rijpwetering uitgaf en in zijn winkel te koop aanbood. Zijn vrouw Anna Maria de Bruijn (1848-1911) was al tien jaar overleden toen Van Leeuwen zijn zaak verkocht. Een jaar na de verkoop overleed Jan van Leeuwen in Leiden, op 81-jarige leeftijd. Willem Zoetemelk vestigde zich als kruidenier op nummer 7. In 1936 trouwde hij met Geertruida (Truus) Hogenboom (1897-1996), die daarvóór bij hem in de winkel had gestaan. Willem was 37 toen hij trouwde. Hij stamde niet uit een kruideniersfamilie; zijn vader Cornelis Zoetemelk (1853-1928) was volgens het Bevolkingsregister landbouwer/arbeider. Het gezin van Cornelis en zijn echtgenote Anna van der Ham (1859-1935) telde zeven kinderen. Twee dochters traden in het klooster en twee zonen werden priester-missionaris. Willem was de jongste van het gezin.

Voordat Willem zijn winkel opende was hij postbode geweest. Ik praat met zijn dochter Annie die niet veel persoonlijke herinneringen aan haar vader heeft want deze stierf al op zijn 53^e, toen Annie tien was. Willem had slechts zo'n twintig jaar het beroep van kruidenier uitgeoefend. Truus bleef achter met zeven kinderen waarvan de oudste (Cees) 14 en de jongste (Wil) vier was. Zij zette het bedrijf voort en vanaf die tijd lezen we op de nota's: "Wed. W. Zoetemelk". Huub Zoetemelk, een oomzegger van Willem, hielp in die moeilijke periode en werd later zelf kruidenier in Leiden. Iemand suggereerde dat het gezin misschien financiële steun kon vragen bij de gemeente, maar de ambtenaar reageerde: Verkoop de zaak en ga in loondienst. Maar moeder Truus liet zich niet ontmoedigen. Zoals gewoonlijk bij middenstanders werden de kinderen ingeschakeld in het bedrijf. Dat de klant koning was werd hun al vroeg geleerd. Altijd beleefd blijven, geen ruzie, anders verloor je een klant. De kinderen hielpen bij klusjes zoals flessen vullen, voorraden aanvullen en boodschappen klaarzetten.

Annie herinnert zich dat rond 1960-65 broer Cor en zus Joop gingen 'horen'. Iedere klant had een boekje waarin de bestelling werd genoteerd. Het boekje werd meegenomen naar de winkel waar de bestellingen werden klaar gemaakt en de prijs van elk artikel werd opgeschreven. De volgende dag werden de boodschappen bezorgd. Niet iedereen kon dan betalen. Achterstallige betalingen vormden een probleem. Aanvankelijk werd de bestelling per transportfiets bezorgd, later kwam er een bakfiets en nog later een bestelauto. Zoetemelk had klanten in Oud Ade en andere dorpen. Naast levensmiddelen verkocht Zoetemelk ook drogisterij-artikelen en petroleum.

De oudste zoon Cees moest in militaire dienst. Na zijn dienstdienst kwam hij thuis om zijn moeder te helpen en daarna op te volgen. Rond 1970 stopte Cees met de kruidenierszaak en werd drogist. Daarnaast kreeg de winkel een postagentschap, toen Theo Hillebrand stopte als postbode. In 1994 overleed Cees onverwacht. Zijn vrouw Ans ging nog ongeveer tien jaar door met de zaak maar zag zich toen gedwongen de deur te sluiten.

Dirk Otto en Maarten van der Poel

Er waren nog enkele kruideniers in Rijpwetering die ook levensmiddelen aan Oud-Adenaren verkochten. Een was Dirk Otto die zijn winkel had in het pand dat nu al zo'n vijftig jaar leeg staat, Koppoellaan 20. In 1924 nam Otto de kruidenierszaak over van de weduwe Cornelia Warmerdam. Otto was getrouwd met Cornelia Helena Warmerdam, de dochter van de weduwe Warmerdam. Hij nam de winkel dus over van zijn schoonmoeder. Na Otto's overlijden in 1955, is zijn echtgenote met haar zoon Theo verhuisd naar het voorstuk van de boerderij van Heemskerk aan de Koppoellaan nummer 14, naast Waasdorp, de smid, waar Maarten van der Poel woonde. Zij ruilde dus huis met Van der Poel. De Cornelia Otto-Warmerdam overleed in 1994.

Ik praat met een dochter van Maarten, Mies, die me vertelt dat haar huis een museum is met foto's en allerlei attributen van haar vader. Ik hoor dat Maarten in Oud Ade een bijnaam had: 'Maarten Mandje'. Mooie alliteratie. Maarten (1905-1991) was de zoon van een boer in Hazerswoude-Rijndijk maar wilde - in tegenstelling tot bijna alle boerenzonen in die tijd - geen boer worden. Op 20-jarige leeftijd ging hij in Rijpwetering wonen en begon een kruidenierszaakje op Koppoellaan 14, amper 50 meter verwijderd van de winkel van Dirk Otto. Hij trouwde met Mies Vlasveld en kreeg met haar twee zonen en vier dochters. Toen Dirk Otto ziek werd, had hij gezegd: "Maarten mag in mijn winkel." "De gunfactor", zegt Mies. Dat verklaart de bovengenoemde huisruil.

Maarten begon met een transportfiets en had, naast Rijpwetering en Oud Ade, ook klanten in Roelofarendsveen en Buiten-Kaag. Mies ging met haar vader mee, toen er een bestelauto kwam en voelt zich nog sterk betrokken bij De Rip en Ouda. In 1966 nam zoon Jan het bedrijf van zijn vader

over maar net als de andere kruideniers was hij niet opgewassen tegen supermarkten en sloot in 1974 de zaak. Hij verhuisde naar De Veen en ging bij Fokker werken. De winkel van Koppoellaan 20 bleef leeg achter. Alleen het woongedeelte bleef nog enige tijd bewoond.

De 'gunfactor'

Ik heb me tijdens mijn speurtocht naar deze zes kruideniersbedrijven voortdurend verbaasd over het feit dat ze alle zes visten in dezelfde kleine vijver die Oud Ade is. Ook bij de groenteboer trof ik die situatie aan. In mijn gesprekken met kinderen en kleinkinderen en met voormalige klanten viel voortdurend het woord 'gunfactor' als verklaring. Mensen in het dorp gunden iedere ondernemer iets. Bij mijn Ome Dammes van der Poel kwam de ene week Koos van Gerritte aan de deur en de andere week Jan van der Hulst (voordat hun zoon Jan de zaak van Van der Hulst overnam). Overal trof ik dergelijke afspraken aan. Het leek een beetje op het versnipperde landbezit in de polders, vóór de ruilverkaveling. De kruideniers zijn nooit aan een onderlinge ruilverkaveling van hun klanten toegekomen. De gunfactor voorkwam dat. Economische belangen waren geworteld in sociale verbanden en het veiligstellen van goede onderlinge betrekkingen. Daarom werd ook het woord 'concurrentie' vermeden. De kruideniers hielpen elkaar. Een voorbeeld: toen Piet Zwetsloot jong overleed kwam Cees Zoetemelk een tijdje bij Zwetsloot helpen. En toen Zoetemelk stopte, nam Zwetsloot de overgebleven voorraad over. Datzelfde deed hij na de sluiting van Jan van der Poel, de zoon van Maarten. Deze sociale economie is nu, in de tijd van supermarkten, bijna (maar niet helemaal!) verdwenen.

De strijd tegen de supermarkten overkwam alle kleine middenstanders maar de kruidenier het meest. De bakker, de slager en de groenteboer konden zich nog onderscheiden van de supermarkt door de kwaliteit en diversiteit van hun zelfgemaakte of zelfgekozen producten. Hun vakmanschap had een zekere charme en trok klanten aan. De ambachtelijke brood- en banketbakkerij bedient, net als de slager, een speciaal publiek. De bakker kan 'meesterbakker' worden en de slager 'meesterslager'. En als ze heel goed zijn kunnen ze zelfs de onderscheiding 'hofleverancier' verwerven. Maar de waren van de lokale kruidenier, veelal verpakt in potjes, dozen, flessen en kuipjes en geleverd door de groothandel, zijn ook terug te vinden in de supermarkt waar ze bovendien goedkoper zijn en in meer soorten en maten. Daar valt niet tegen te vechten.

Maar in Oud Ade en de Rip is er toch nog een rijdende kruidenier die de strijd niet opgeeft en mikt op een toekomst van ouderen die niet meer zelf naar de winkels in de Veen of Leiderdorp kunnen. Zijn naam is Ivo Spruit. Ook voor hem geldt de traditionele gunfactor. Zal hij het redden?

Bronnen

Anoniem (1984) 60 jaar Zwetsloot, 60 jaar de markt haarfijn aanvoelen. *Kontakt* 45 (2): 4-6.

Theo van der Poel (1981) *Geestverwanten*. Eigen beheer.

--- (1985) *Familieboek Van der Hulst*. Eigen beheer.

Ted Zwetsloot & Corry Zwetsloot-Pinxter (1978) *Een oud Rijnlands geslacht: Zwetsloot*. Drukkerij Hollands Bloembollenhuis, Lisse.

Zwetsloot Familiekraant (2010) Internet: YUMPU.

Met dank aan

Peter en Lian Zwetsloot, Joop van der Hoorn, Annie Willemsen-Zoetemelk, Sjaan en Wim van der Geest, Simon Strijk, Alie van der Poel, Bep Mollers-de Haas, Theo van der Poel, Jos van Smoorenburg, Mies van der Krogt-van der Poel en Roen van der Geest.

Bijlage met foto's

Rutgerus van Grieken met Maria van der Poll op hun 55e huwelijksdag (1873), een jaar voor Rutgerus' overlijden (archief Simon Strijk).

Links café 't Lageland, rechts de kruidenierswinkel waar Corrie de Haas zo'n dertig jaar de scepter zwaaide. Annie van der Geest (echtgenote van cafébaas Jan van der Poel) en Corrie de Haas bij de ingang van het café met een onbekende dame (rechts), Vermoedelijk rond 1960. (Fotoarchief Oud Alkemade).

Corrie de Haas hield niet van foto's, maar hier poseert ze toch in de winkel tussen Alie van der Poel (Dammesdr) en café-baas en kruidenier Jan van der Poel rond 1955. Alie was voor het café en Corrie voor de winkel maar ze vielen bij elkaar in als dat nodig was.

Caféhouder en kruidenier Arie van Smoorenburg en zijn vrouw Mien van der Hulst, ca. 1975?

Kruidenier Koos van Gerritte (van der Geest) bij zijn huis en winkel aan het Vennemeer. In de deuropening een klant. De winkel lag gunstig voor de watersporters, maar niet voor de bewoners van het dorp omdat hij ongeveer twee kilometer buiten de bebouwde kom lag.

Jan van der Geest, de kruidenier (al noemde hij zich 'melkman') bij zijn winkelwagen (SRV). De foto stond op de voorkant van de uitnodiging voor zijn 50e verjaardag in 1993.

Dit is waarschijnlijk de oudste foto van het kruideniersteam van Zwetsloot in Rijpwetering, tussen 1925 en 1930. Van rechts naar links: Piet Zwetsloot, zijn eerste vrouw Johanna Meijer, bediende Sjors van Kins, en nog drie 'bediendes': zus Trijn Zwetsloot, Marie Melman en Sjaan van Zeil. Het pand waar ze voor staan is nog geen winkel. De eerste jaren werd er alleen bezorgd en vanuit het magazijn verkocht. Let op de twee vervoersmiddelen, de transportfiets en de hondenkar (Familiearchief Zwetsloot).

Het gezin Zwetsloot omstreeks 1947 voor de winkel. Vlnr: An, Cobie, Riet, moeder Bertha, Mieke, vader Piet, Cor, Kees en Tinie. (Op deze foto ontbreekt zoon Piet). (Familiearchief Zwetsloot).

Kees Zwetsloot omstreeks 1993. Boodschappen bezorgen in de Buurterpolder. Met de bestelauto naar de Poeldijk, daar overvaren met een roeiboot en het laatste stuk met de kruitwagen.
(Familiearchief Zwetsloot).

Vader Kees en dochter Monique laden de bestellingen in de roeiboot om deze aan de overkant te bezorgen. Deze foto illustreert de ruigheid en de hobbels die de kruidenier moest overwinnen om zijn klanten te bereiken. Tijd is geld, maar toen blijkbaar minder. (Familiearchief Zwetsloot).

Vader Kees en moeder Annie Zwetsloot met hun dochters Monique en Lian voor de winkel terwijl de auto geladen wordt (Familiearchief Zwetsloot).

Kruidenier Kees Zwetsloot met zijn vrouw Annie Zwetsloot-Lieverse vlak voordat de winkel in 1993 sloot.

Het pand Pastoor vd Plaatsstraat 7, waarschijnlijk rond 1920 of vroeger, waar Willem Zoetemelk zijn kruidenierswinkel zou vestigen (Familiearchief Zoetemelk).

† † †

IN UWE GEBEDEN BEVELEN WIJ AAN
de Ziel van onzen geliefden Vader

JOANNES VAN LEEUWEN
(Weduwnaar van **ANNA MARIA DE BRUIJN**).

Hij werd geboren te Rijpwetering 4 Dec. 1840 waar hij in oprechtheid des harten God diende, in werkzaamheid ons ten voorbeeld, tot de ouderdom kwam met zijn gebreken, en het scheen, dat hij ons allen zou voorgaan in den dood, maar hij herstelde, om eenige jaren een oogenschijnlijk nutteloos leven te leiden, maar het was de tijd van zijn offer. Hij moest staan bij het graf van zijn dochter, zijn geboorteplaats verlaten en te Leiden werken, doch hij was gelukkig te midden van ons, vooral, omdat als tot zijn daggetijden behoorde veel gebeden tot God's Voorzienigheid.

Toen sloeg het uur voor zijn laatste offer, voor de vierde maal ontving hij de H.H. Sacramenten der Stervenden, hij bood zijn leven zijn Schepper aan, verlangde "naar huis," naar de rust bij zijn dierbaren; en menig gebed lispelde er nog over zijn zwakke lippen, en toen dit niet meer kon was het een kruisteeken of een kloppen op zijn borst, tot hij zacht en kalm in den Heer overleed 15 Februari 1922. Zijn stof-felijk overschot rust te Rijpwetering, moge zijn ziel rust vinden in God!

Gij mijn zoon gedenk mijner aan het altaar! Gij mijn dochters, schoonzoon en kleinkinderen bidt veel voor mij! Gij mijn familieleden en vrienden en kennissen gedenkt mijner en bidt:

ONZE VADER — WEES GEGROET.

R. I. P.

De bijzondere tekst van dit bidprentje is ongetwijfeld geschreven door zijn zoon Mgr Bernardus van Leeuwen, pastoor te Hillegom en beschermheer van de Zouaven (Collectie Simon Strijk).

Het gezin van Willem en Truus Zoetemelk. Achter vlnr: Annie, Moeder Truus, Joop, Cees, Vader Willem en Cor. Vóór: Wim, Gerard en Wil, rond 1950.(Familiearchief Zoetemelk).

Het puntzakje van winkelier Wim Zoetemelk. Of het nu suiker, snoepjes, rozijnen, grauwe bonen, havermout of hagelslag was, alles paste erin. Plastiek verpakkingen bestonden nog niet. Goeie ouwe tijd.

Annie Zoetemelk (rechts) en schoonzus Ans Zoetemelk-Jansen in de winkel van kruidenier Zoetemelk, omstreeks 1962.

Dirk Otto in witte jas, met zijn vrouw en kinderen, drie zonen (Kees, Theo en Bertus) en drie dochters (Riet, Joke en Nel). Uiterst links, moeilijk te zien, de jongste, Nel. De locatie is Koppoel 20, voordat Otto woning ruilde met Maarten van der Poel. (Archief Simon Strijk).

Door dezen bericht ik mijne geachte Cliënte, dat ik mijne zaak in kruideniers- en grutterswaren, met ingang van 1 Januari a.s. heb overgedaan aan den heer TH. OTTO.

Dankzeggend voor het genoten vertrouwen, beveel ik mijn opvolger in UEds. gunst aan.

Wed. C. WARMERDAM.
Rijpwetering.

Mij reflecteerende op bovenstaande advertentie, deel ik het geachte publiek mede, dat ik de zaak van Mej. de Wed. C. WARMERDAM heb overgenomen, hopen de het vertrouwen van mijne begunstigers waardig te worden, beveel ik mij als zoodanig in ieders gunst beleefd aan.

TH. OTTO.
Nieuwe-Wetering. 11833

Leidsche Courant 22 december 1923.

Maarten van der Poel met zijn personeel in de winkel. Naast hem zijn oudste dochter Riet, daarnaast zijn echtgenote Mies van der Poel- Vlasveld. Achter de weegschaal Toos Koot (Archief Simon Strijk).

Maarten van der Poel met zijn 'mandje'.